

POPÜLER KÜLTÜR KARŞISINDA YERELLİĞİN SUNUMU: “MAYSA VE BULUT” ÖRNEĞİ

Zehra DURSUN (*)
Serap UZUNER YURT (**)

Öz

Televizyon alanında yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte ulusal televizyon kanallarının sayısı artmış ve küresel medya ağlarını oluşturmuştur. Bu gelişmeler ile yeni bir sanat formu ve endüstri alanı olarak ortaya çıkan çizgi diziler, yaratıcısının kültüründen etkilendiği gibi yaratıldığı toplumun kültürel değerlerini de farklı kültürlerle tanıtımda büyük bir rol oynamıştır. Yabancı kaynaklı çizgi diziler, popüler kültür ürünü olarak ülkemizde de uzun süre etkisini göstermiş ve etki alanına Türk çocuklarını da dâhil etmiştir. Tematik çocuk kanallarının yaygınlaşması ile birlikte yerli üretimlere daha çok yer verilmiş ve çizgi diziler kültürel inşada önemli rol oynamışlardır. Maysa ve Bulut çizgi filmi de bunun en iyi örneklerinden biridir. Yapılan bu çalışmada da Gerbner'in kültürel ekme kuramsal yaklaşımından faydalanarak TRT Çocuk ekranlarında yayımlanan Maysa ve Bulut çizgi dizisinde verilen yerel kültür aktarımı, niteliksel içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada TRT Çocuk kanalında gösterilen Maysa ve Bulut çizgi dizisinin yirmi bölümü izlenilmiştir. Bu bölümler de gelenek ve görenekler, oyunlar, dil gibi başlıklar altında yerel kültürel unsurlar belirlenmiştir. Amaç çizgi filmlerin kültürel mirasın aktarımında katkısı olup olamayacağını tespit etmektir. Tamamıyla yerli yapım olan Maysa ve Bulut'un içeriğinde pek çok kültürel öğenin yer aldığı tespit edilmiştir. Konuyla ilgili az sayıda yayın bulunması nedeniyle araştırmanın ileride bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Maysa ve Bulut, Yerel Kültür Aktarımı, Çizgi Dizi, TRT, Çocuk.

*) Erciyes Üniversitesi İletişim ABD Doktora Öğrencisi, (e-posta: zehrarts@gmail.com).

***) Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Çocuk Gelişimi Programı, (e-posta: suzuneryurt@gmail.com).

Presentation of Locality in Popular Culture: "Maysa and Bulut" Example**Abstract**

Along with technological developments in the field of television, the number of national television channels has been increased and it has created global media network. Cartoons that emerged as a new art form and industrial field, play an important role both influencing by its own culture and also promoting the cultural values of its own culture to different cultures with these developments. The foreign-born lineage series as a popular cultural product have been effective in our country long period of time and have included Turkish children in the area of influence. Along with expanding of thematic children's channels, local productions have been given more space and cartoons have played an important role in cultural construction. Maysa and the Bulut cartoons are among the best examples of this. In this work, local culture transfer in the cartoon named Maysa and Bulut that is broadcasted on TRT Children's channel has been examined by qualitative content analysis method, by using Gerbner's theoretical approach of cultural sowing. Twenty sections of the Maysa and the Bulut lineage shown on the TRT Children's channel were watched in the survey. In these sections, local cultural elements are determined under the titles such as traditions and customs, games, and language. The aim is to determine whether cartoons can contribute to the transfer of cultural heritage. It is determined that Maysa and Bulut which is completely local production contains many cultural elements. Due to the limited number of publications related to the subject, it is foreseen that the researcher will contribute to the work in the future.

Keywords: Maysa and Bulut, Local Culture Transfer, Cartoon, TRT, Children.

Giriş

İletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler her geçen gün insanları hayatlarını etkilemekte, dünyayı giderek küreselleştirmektedir. Bunun en büyük örneği sanayi devrimi ile ortaya çıkan kültür endüstrisi ile yaşanmış, bunun sonu olarak uydu teknolojisinde yaşanan gelişmeler ile birçok toplumun varlığından, kültüründen haberdar olunmaya başlanmıştır. Bu bakımdan, ülkeler arası haberleşme ağlarının yaygınlaşması, başka kültürlerden etkilenmeyi dünya ölçeğinde hızlandırmıştır (Erkal, 2000, s.20). Küresel hareketlerin oluşumu ve yayılması diğer yandan yerel kültürlerin bastırılmasına neden olmuş, toplumların kendilerine has özellikleri ortadan kalkmıştır (Hülür, 2000, s.27). Ayrıca endüstriyel kapitalizm ile birlikte egemen olan, alt sınıfın denetimsiz boş vakit etkinliklerini değer hale getirmiş ve baskıcı yaşama stratejisi ile boş vakti ve hazları denetim altına almıştır (Fiske, 2012, s.90-91). Kültür endüstrisinin ürünü olarak devreye giren kitle iletişim araçlarından radyo, sinema ve televizyon da insanlara geniş bir fantazyaya dünyası sunmuştur. 19. yüzyılda gündelik hayat, modernleşme süreci ile daha farklı bir biçim almış, geleneksel toplum yapısı pek çok kurumuyula değişime uğramıştır (Oskay, 1983, s.181-182).

Gerbner, kitle iletişim araçlarının etkilerinin gücünü, onların bir sanayi toplumunda imgesel düşüncelerin ve bilincin ekilmesi işlevini üstlenebilme yeteneğinde görmektedir. Modern kitle iletişiminin devrimci özeliğini, eskinin zaman, yer ve statü sınırlarının ötesinde hızlı, sürekli ve inandırıcı olarak ortak düşünce ve eylem için tarihsel yeni temeller oluşturmasına bağlamaktadır (Gerbner'den Aktaran Alemdar ve Erdoğan, 1998).

Kitle iletişim araçları, kültür endüstrisinin bir propaganda aracıdır. Kültür endüstrisini elinde bulduran kesimler de kitle iletişim araçları ile kendi çıkarları doğrultusunda kültürel ürünleri üretmektedir (Erdoğan, 2014, s.273). Gerbner'in ekme kuramında bahsettiği gibi medyanın bir kültürde var olan değer ve tutumları, yani egemen değer ve tutumları ekmektedir (Gerbner,1982) Kitle iletişim araçlarının izleyicisi ise gerçekte tüketici konumuna indirgenen bireyler konumundadır. Farklı bireyleri standartlaştırma işlevini üstlenen bu araçlar, izleyiciyi edilgin kılarak yönlendirme gücüne sahiptir. Bu yönlendirmenin özünde ise bireyi sisteme entegre etme amacı yatmaktadır (Erdoğan ve Alemdar, 2005, s.196). Kitle iletişim araçlarından televizyon ise kültürün küreselleşmesinde en önemli rolü oynamaktadır. Televizyon, toplumun her kesimine ve her yaş grubundaki insana hitap etmektedir. Bu nedenle insanların yaşam şekilleri, kültürel anlayışları ve olaylara bakış açıları üzerinde etkili olmaktadır. Kültür endüstrisi ile ortaya çıkan popüler kültür ürünleri de televizyon ile birlikte izleyicinin düş dünyasına sokulmuş ve izleyicide bir kaçış ve doyum hissi yaratmıştır. Postman'a (2010) göre Televizyonda dayatılan popüler kültür ürünleri, insanların düşünmesi engellenmekte ve izleyiciye tozpembe bir hayat sunmaktadır. İnsanlar zamanla televizyonun baskısından hoşlanmayı ve bu baskıyı içselleştirerek onunla beraber yaşamayı öğrenmektedirler. Özellikle çocuklara yönelik üretilen çizgi diziler ve bu ürünleri temsil eden kahramanlar, kültür endüstrisi içinde önemli ve stratejik bir yer tutmakta; üretilen popüler kültürü yeni kuşaklara benimsetme işlevini üstlenmektedir. Popüler bir kültür ürünü olan bu çizgi diziler yaygınlaşan kitle iletişim araçlarının da etkisiyle çocukların vazgeçemediği bir eğlence unsuru haline gelmiş; uluslararası çocuk kanallarının da artması ile çocukların televizyon karşısında daha fazla zaman geçirmesine sebep olmuştur. Böylece çocuklar, kültür endüstrisi ile dolaşıma sokulan yabancı kültür ürünü olan çizgi dizide verilen kültürel kodları, bunların kendilerine ait olup olmadığını anlamadan, ayırt edemeden almaktadır.

Uzun süre kültür endüstrisinin de etkisi ile dolaşıma sokulan yabancı çizgi dizi yapıları ülkemizde de yakın zamana kadar etkili olarak popüler kültürün bir parçası haline gelmiştir. Özellikle 80'li yıllardan sonra her evde televizyon bulunması ve kanal sayısının artması popüler kültür ülkemizde hızla yayılmaya başlamış ve toplumda büyük bir etkileşim yaratmıştır. Bu hızlı ilerleyiş ve değişim, bazı kültür kalıplarını değiştirmeye ve bir kitle toplumunu çıkarmaya başlamıştır (Kızıldağ, 2001, s.24). Yıllarca ülkemizde yayımlanan ve çocuklar tarafından beğeni ile izlenen Ninja Kaplumbağalar adlı çizgi film, bu amaca hizmet eden en önemli örneklerdendir (Atan, 1995, s.38). Çizgi filmin ismi ve içeriği Japon Ninja kültüründen esintiler taşımaktadır. Kahramanlarının isimleri Rönesans'ın önemli aydınlarına/ressamlarına ait adların seçilmesi, kahramanların en sevdiği yiyeceğin pizza olması vb. gibi batı kültürüne ait kodlar çocuklara öğretilip benimse-

tilmek istenmiştir. Dış kaynaklı bu çizgi diziler 2000’li yıllara kadar ulusal kanallarda boy göstermiştir. Ülkemizde uydu yayın teknolojisinde yaşanan gelişmeler ile birlikte tematik çocuk kanalları ortaya çıkmış ve yerel yapımlar üretilmeye ağırlık verilmiştir. Günümüzde televizyonun bu tematikleşme eğilimine bağlı olarak ortaya çıkan bu kanallarda çocuklar için günün hemen her saatinde çizgi dizi yayınları verilmiştir. Bu kanallardan biri olan *TRT Çocuk*, eğlendirirken eğitmeyi temel ilke edinmiş ve yerel öğelere önem veren anlayış ile yayın akışını hazırlamıştır. Kanal, 3-14 yaş grubuna ve ailelerine hitap etmekte çocukların kendini ifade edebilmesini, özgüven kazanmasını, oynayarak, eğlenerek eğitimini ve ailelerin bu konuda bilinçlenmesine yönelik yerel yapımlara yer vermiştir. *TRT Çocuk Keloğlan, Dede Korkut, Barbaros, Karagöz ve Hacivat, Perili Köşk, Kaşağı, Pembe İncili Kaftan, Yüksek Ökçeler, Serçe, Doru* gibi edebî ürünleri senaryolaştırıp çizgi dizi uyarlaması olarak ekranlara taşıdığı gibi, kendi kültürümüzü tanıtacak yapımlara da yer vermiştir. Yörüklerin yaşamı ve kültürlerini konu alan *Maysa ve Bulut* da bu yapımlardan biridir. Tamamıyla yerli yapımlar olan *Maysa ve Bulut* içeriğinde pek çok kültürel öğeye yer verdiği için çalışmamız için iyi bir örneklem olduğu düşünülmüştür. Çizgi dizi, *Maysa* adında küçük bir kızın üzerinden Yörük yaşamını günümüz çocuklarına anlatmaktadır. Dizi, Yörüklerin inanışları, bayram kutlamaları, giyim şekilleri, gelenekleri, ebeveyn ilişkileri, kültürel etkinlikleri (halk ozanı, *Hacivat Karagöz* oyunu) gibi pek çok unsuru barındırmaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Yönetimi

Bu çalışmanın öncelikli amacı *TRT Çocuk* ekranlarında yayınlanan yerli üretim olan *Maysa ve Bulut* çizgi dizisini inceleyerek inşa edilen yerel kültürel öğeleri Gerbner’in kültür ekme teorisine göre tespit etmek ve belirlenen kategorilerle neleri kültürel olarak yeniden ürettiğini belirlemektir. Bu çizgi, şiddet içermemekte, öğretici yanları ile Türkçeyi iyi kullanarak belirlenen hedef kitleye hitap etmektedir. Yerli çizgi diziler konusunda niceliksel/niteliksel araştırmaların sınırlı olması ve dolayısıyla konuyla ilgili az sayıda yayın bulunması, çalışmanın ileride bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı ve çocuklara yerel öğeleri tanıtmada katkı katkıda bulunacağı ön görülmektedir. Yapılan bu çalışmada da bu varsayımlardan hareketle küresel kültüre ait popüler kültür değerleri karşısında, Türkiye’de son yıllarda üretilen yerli çizgi diziler aracılığıyla çocuk izleyicilere Türk kültürüne ait değer ve pratiklerin yeniden üretildiği gösterilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada yakın zamana kadar popüler kültürün etkisi altında şekillen çizgi dizilerin günümüzde yerel kültür aktarımının bir aracı olarak nasıl kullanıldığına değinilecek, konu Türk yapımı bir çizgi diziler olan ve *TRT Çocuk* ekranlarında yayımlanan *Maysa ve Bulut* üzerinden örneklendirilmeye çalışılmıştır. Araştırmada *TRT Çocuk* kanalında gösterilen *Maysa ve Bulut* çizgi dizisinin 20 bölümü incelenmiştir.

Bu çalışmada analiz yöntemi olarak niteliksel içerik analiz çözümü kullanılmıştır. *TRT Çocuk* kanalı internet sitesinden çizgi dizinin 20 bölümüne ulaşılmış ve bu bölümlerin tamamı izlenilerek aile, yemek, gelenek ve görenekler, oyunlar, dil gibi başlıklar altında yerel kültürel unsurları belirleme yoluna gidilmiştir.

Bir Türk Kültür Aktarım Aracı Örneği Olarak Maysa ve Bulut

TRT Çocuk televizyonunda çizgi dizi kategorisinde yer alan ve her gün akşam 21.30'da yayınlanan *Maysa ve Bulut* programı çocukların yanında yetişkinlere de hitap etmektedir. Eskişehir'de bir animasyon stüdyosu tarafından yaklaşık 5 aylık çalışma sonunda hazırlanan *Maysa ve Bulut* adlı çizgi dizisi, Toroslardaki bir Yörük obasında çadırlarda yaşayanların masallarını, kültürünü, yaşantısını ve çocukların rüyalarını anlatmaktadır. Çizgi dizinde yer alan Maysa, küçük bir Yörük kıızıdır. Çobanlık yapan Bulut ise Maysa'nın en yakın arkadaşıdır. Toroslarda yaşamaktadırlar ve 'Akçaoba' adında kurgusal bir Yörük aşiretine mensupturlar. Bu iki arkadaşın oyunları, maceraları, türküleri ve masallarla dolu yaşamları izleyicileri hem eğlendirmekte hem de onlara Yörüklerin hayatı hakkında bilgi vermektedir. Bu dizi de ikili maceradan maceraya koşmaktadır. Her bölümde farklı olaylarla karşı karşıya kalan bu ikilinin başına gelmeyen kalmaz. Yaşadıkları sorunları çözme de ise ya dedeler, ya ebeveynler ya da arkadaşları yardım eder. Dedelerin bilgelik yönüyle öne çıkması, ninelerin masal anlatması, anne ve diğer genç kızların yoğurt mayalaması ve süt sağması, Yörük çadırlarının kurulması ve zamanı geldiğinde göç etmenin nasıl olacağını göstererek Toroslarda süre gelen göçebe yaşantı hakkında bize bilgi vermektedir.

Görsel 1: Maysa ve Bulut

BULGULAR

Maysa ve Bulut, Yörük obası olan Akçaoba ve burada yaşayan beş ailenin hikâyesini anlatmaktadır. Çizgi dizinin başlıca karakterleri Maysa ve Bulut'tur. Maysa annesi, ba-

bası, dedesi ve ninesi ile birlikte yaşamaktadır. Çizgi dizi de diğer aileler, Bulut, Kiraz ve Gülseli kardeşler, çınar karakterleri üzerinden verilmiştir. Ayrıca obada yaşayan bir de Bora çizgi karakteri vardır. Bora'nın ailesi yoktur ve Akçaoba halkı Bora'nın ailesini aramaktadır.

Türkmen ailelerinde sözü geçen, reis konumunu üstlenen taraf babadır. Baba daha çok çadırın dışındaki faaliyetlerde kendini göstermektedir. Aile için bir takım durumlarda erkek kadına danışmaktadır. Türkmen erkeği despot değildir. Bazı durumlarda kadının sözünü dinlemekte ve ona karşı yükümlülükleri bulunmaktadır (Necfe ve Berdiyev, 2003, s.302-303). Bu Türkmen aile yapısı çizgi dizide de verilmiştir. Maysa'nın dede bilge bir adamdır. Akçaoba adındaki Yörük aşiretinin ileri gelenlerindedir. Aşiret, köye gidip Yerleşik Hayata geçmek istese de Maysa'nın dedesi Hikmet Ozan'ı bulmadan bir köye yerleşmeyi istemez. Burada da ailenin en büyük üyesinin sözüne önem verildiği görülmektedir. Devran'da Maysa'nın babası ve ailenin diğer reisi. Devran'da çadırın dışındaki işlerle uğraşmaktadır. Ayrıca bazı yemeklerin yapımında oba erkekleri de kadına yardım etmektedir. Örneğin tarhana yapımında erkekler buğdayı öğütmekte ve köme yapımı için ceviz toplamaktadırlar.

Ailenin diğer büyük üyesi Maysa'nın ninesi Güneş Ana'dır. Güneş Ana Yaşlı ve bilge bir Türk kadınıdır ve hemen hemen her bölümle çalışmakla ilgili öğütler verir. Dede gibi ninenin de sözü geçmektedir. Maysa'nın annesi Perçem de tam anlamıyla özverili çalışkan bir Türk kadınıdır. Ev işleriyle uğraşır dönemin sosyal yaşantısındaki Türk Anası tipine tam olarak uyumludur. Günseli de Maysa'nın arkadaşıdır, çizgi dizide yardım severliği ön plana çıkmaktadır. Annesine ve ev işlerine yardımcı olmaktadır. Çizgi dizi, karakterleri ile çocuklara Türk kültüründe ailenin ne olduğunu gösteren, büyüklere saygı ve küçüklere karşı sevgi ile yaklaşımın verildiği iyi bir Türkmen aile örneğini oluşturmaktadır. Temsiller üzerinden Yörük kültüründe aile kavramı gösterilmeye çalışılmıştır.

Çizgi dizinin izlenilen bölümlerinde Anadolu coğrafyasına ait yemekler yaptıklarına dair bulgulara rastlanılmıştır. Oba kadınlarının hamurlar açmakta, yoğurt mayalamakta, bulgur pilavı ve tarhana çorbası yapmaktadır. Çizgi dizinin bir bölümün de Akça Oba'nın büyükleri ve gençler, köme yapmak için ceviz toplamaya çıkmış, oba kadınları ise toplanan cevizler ile köme ve pestil yapmaktadırlar. Kış geldiğinde de bayanlar pekmez kaynatmaktadırlar. Çizgi dizi de çocuk izleyicilere geleneksel Anadolu yemek kültürü hakkında bilgi verilmektedir.

Görsel 2: Köme Yapımı.

Akçaoba adındaki Yörük aşiretinin konar-göçer hayatı bırakıp yerleşik hayata geçmeye çalışan Yörük ailesini konu edinen Maysa ve Bulut, Anadolu'ya ait unutulmaya yüz tutmuş birçok gelenek ve göreneğe de içeriğinde yer vermiştir. Yörük ailelerin yoğun olarak bulunduğu yerleşim alanlarında gelenek ve göreneklerin daha yaygın olduğu bilinmektedir. Göçer aşiretlerin önemli bir özelliği de, milli ve manevi değerlerinde dinle, kendi kültürlerini birleştirerek kendi öz kültürlerini korumalarıdır (Doğan, 2010, s.683). Çizgi dizinin ilk bölümünde yaylaklarından, kışlaklarına göç eden Akça Obalılar, bir yandan eşyalarını toplamakta bir yandan da hayvanlarını süslemektedir. Sürünün başına da kervanbaşı seçerler. Yörük geleneğinde olduğu gibi kervanbaşı olanlara hediye verirler. Dizi de Bulut, Kervanbaşı Kiraz'a hediye edebilmek için, Maysa'ya onun boncuk takılarından birini bozup Kiraz için yeni bir boncuktan kolye yapmak istediğini söyler. Fakat Maysa, boncuklarının çok değerli olduğunu, asla bozdurmayacağını söyler. Bunun üzerine Bulut da Güneş Ana'nın Kiraz'ın rahatsızlanan kardeşine ilaç yapabilmesi için simetri çiçeği bulup hediye eder.

Çizgi dizi de tespit edilen diğer bir gelenek ise, dış buğdayı geleneğidir. Bebek diş çıktığı için kaynatılan diş hediği (dış buğdayı) anlatılır. Bebeğin önüne nesnelere koyulur. Bebek neyi seçerse ilerde ona sahip olacağına inanılır. Ramazan gelenekleri, iftar, sahur, karagöz eğlencesi, horoz şekeri, leblebi tozu, bayram hazırlığı, hediyeleşmede gösterilen diğer gelenek ve görenek unsurlarıdır

Eskiden sokakta oynanan ve artık 'geleneksel' olarak tanımlanan oyunlar, halk kültürü içinde kendine yer bulmuş, eğlence imkânının kısıtlı olduğu dönemlerde topluca oynanan etkinlikler olmuştur. Yapılan araştırmada incelemeler sonucu çizgi dizide “gece- gündüz, “kulaktan - kulağa” oyunlarının oynandığı gözlemlenmiştir.

Kullanılan Türkçe çizgi dizinin hitap ettiği yaş grubunun anlamayacağı seviyededir. Çizgi dizide halk arasında kullanılan tanımlamalar ve kelimeler korunmaktadır. Örneğin; çizgi dizide Anadolu’da söylendiği gibi nene, dede, emmi, ağabey, ana, oğul, evlat sözcükleri sıkça kullanılır. Bakraç, kervanbaşı, köme, oba, tarhana, ozan, diş hediği gibi folklorik kelimeler kullanılarak geleneğe vurgu yapılmış ve kültür korunmaya çalışılmıştır.

Dede’nin farklı bölümlerde halk edebiyatımızın önemli isimlerinden dörtlükler okur:7. bölümde dede, taşmalı eğitim için obaya gelen öğretmene:

“Yunus da der ya /İlim ilim bilmektir/İlim kendin bilmektir/Sen kendini bilmezsen/ Bu nice okumaktır.”

Dede, 9. bölüm de ise:

“Ne güzel demiş Karacaoğlan! /Kaşın çatı kalemdir/Mağrur olma bu âlemdir/Diyeceğim bir selamdır” dizelerini söyler.

Çocukların eğitimine, gelişimine uygun olacak şekilde kelime açıklamaları ve kültürel tanıtımlar yapılmıştır. Örneğin 15. bölüm de Maysa’ya mesaj ve mektup hakkında bilgi verilmektedir. 1. bölümde kervanbaşı olmanın ne demek olduğu, 11. bölümde bebek diş çıkardığı için kaynatılan diş hediğini (diş buğdayı), 12. bölümde ise süt dişi anlatılmaktadır.

Kıyafetler Yörüklerin geleneksel kıyafetlerindedir. Anadolu Yörük kadınının, en önemli süslenme araçları takı ve başlıklarıdır. Başlık ve başörtüleri de genelde mücehherlerle, taş, boncuk ve uğurlarla süslenir (www.turkcuisyerleri.com/geleneksel-yoruk-kadini-taki-ve-basliklari). Çizgi dizide de kadınlar saçlarına ve yazmalarına boncuklar takmaktadırlar. Kadınların başlarında alınlıklar, tepelikler kullanılmıştır. Erkekler, bele kuşak bağlamakta, yelek ve körüklü şalvar, yün çorap ve çarık giymektedirler.

Görsel 3: Kadın ve Erkek Kıyafet ve Aksesuarları

Geçim kaynaklarının temeli hayvancılığa dayanan Yörükler, hayatlarını konar-göçer olarak yaylak ve kışlıklarda geçirirler. Çizgi dizide açık bir şekilde, Yörtük yaşantısı görülmektedir. Kahramanlar, göçebe yaşamaktadırlar, yaz ve kış yer değiştirmektedirler ve çadırda kalırlar.

Görsel 4: Çadır Hayatları

Yörüklerde kadın, evin ayakta kalmasını sağlayan en önemli fonksiyonu yerine getirmektedir. Kilimi, çadırı heybeyi, kadın dokur. Evin ihtiyacı olan hemen bütün el işiyle yapılabilecek eşyaları kadın yapar. Hayvandan sütü kadın sağlar. Üzerlerine giyilen giysileri kadın diker (Seyirci, 1996; 199). Çalışmamızın örneklemini oluşturan *Maysa ve Bulut*'da da kadınların benzer işler yaptığı gözlenmiştir.

Görsel 5: Kadınlar Halı Dokurken

Tartışma ve Sonuç

Medya ve medya ürünlerinin kültürel emperyalizm aracı olarak küresel hegemonyanın yayılmasına hizmet etmesi ile birlikte çizgi dizilerde birer küresel kültür taşıyıcı olmuştur. Uzun süre kültür endüstrisinin yarattığı popüler kültür etkisinde kalan ve yabancı kaynaklı çizgi dizi anlayışı günümüzde yerel yapımların çoğalması ile etkisi azaltmıştır. Uydu teknolojinde yaşanan gelişmelerle tematik kanallar da artmış buna bağlı olarak yerel yapımların sayısı gün geçtikçe artmaya başlamıştır.

Kasım 2008`de yayına başlayan *TRT Çocuk*, Türk dilinin ve kültürünün doğru bir şekilde tanıtılmasını, çocukların oynayarak, eğlenerek eğitimini ve bilinçlenmesini amaçlamaktadır. TRT'nin 2010 yılı genel yayın planında kanalın amacı; Çocuklarımızın millî ve manevi değerlerimize bağlı bilgi ve teknolojiyle donatılmış, evrensel değerleri bilen vatanına, milletine ve insanlık âlemine faydalı bireyler olarak yetişmelerinin sağlanmasına yardımcı olmak" şeklinde ifade edilmiştir. Programlarında toplumumuzun ortak özellikleri, davranış biçimleri, dinî inançları, gelenekleri ve değer yargıları göz önünde bulundurularak, yabancılaşmaya sebep olacak konulara yer verilmeme anlayışı içinde yayın akışı hazırlamıştır (TRT, 2010, s.13–14).

Yerel kültür izleri süren bu çalışma da çocuklara yerel ve kültür unsurlarını benimsetmek amacıyla çizgi dizilerin bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Son yıllarda teknolojinin gelişmesiyle birlikte geçmişte halk hikâyeleri ve masalların yapmış olduğu kültür aktarma işlevini günümüzde çizgi filimler üstlenmiştir. Kültürel mirasın aktarılmasında önemli birer araç haline gelmiştir. Kültürel devamlılık için bu kültürel anlatılar çizgi film senaryoları için önemli birer kaynak oluşturmaktadır.

TRT Çocuk televizyonunda yayımlanan *Maysa ve Bulut* bütünüyle yerel kültür unsurları taşıyan Yörükleri ve Yörük kültürünü anlatan bir yapımdır. Ekme analizinin temel varsayımı üzerine incelenen çizgi dizide, aile hayatından, kültüre, gelenek göreneklere, çocukların oynadığı oyuna kadar, pek çok yerel öğelere rastlanmıştır.

Gerbner'e göre (1982) Televizyon merkezleşmiş bir öykü anlatma sistemidir. Draması, reklamları, haberleri ve öteki programlarıyla her eve bir ortak imajlar ve iletiler dünyası getirir. Halk televizyonun simgesel çevresi içinde doğar ve televizyonun tekrarlanan dersleri ile yaşar. Televizyon gelecekteki tercihleri ve kullanımları etkileyen tutumları eker (yetiştirir). Gerbner'in merkezleşmiş öykü sistemi yaklaşımı günümüzde de devam etmektedir. Çocuklar, okuma yazma öncesi hikâyeleri, masalları televizyondan öğrenmektedir. Gerbner'in ifade ettiği gibi *çocuklar, hikâyelerin kitle tarafından üretildiği evlere doğuyorlar ve bir haftadaki her günde ortalama yedi saat bu hikâyelere erişiyorlar. Uyanık kalınan süre ve hatta rüyalar bu hikâyelerle dolduruluyor.* (Gerbner'den Akt. Erdoğan, 1998). Günümüz de televizyonun bu tematikleşme eğilimine bağlı olarak çocuklar için yayın yapan ve günün hemen her saatinde çizgi film yayınlayan kanallar da bulunmaktadır. Bu da Gerbner'in görüşünü destekleyici niteliktedir.

Gerbner ekme kurama ile fazla televizyon izleyen insanların az televizyon izleyen insanlardan daha çok etkilendiği yaklaşımını öne sürmüş, ekme kuramı ile medyayı sos-

yalleştirici araçlar olarak değerlendirmiştir. Kurama göre çok fazla televizyon izleyen insanlar, televizyon programlarında yaratılan ve sunulandan az izleyene göre daha çok etkilenmektedirler. Özellikle daha az hayat tecrübesi olan çocuklar ve gençler, enformasyon aracı olarak televizyona diğerlerinden daha çok bağımlı durumdadırlar. Ekme yönündeki etkisine daha çok açıklırlar (Yaylağül, 2008, s.11). Okul öncesi gruba ait bu yerli üretim çizgi filmi olan *Maysa ve Bulut* da ise yoğun bir kültürel ekme söz konusudur. Bu yapıım, kahramanların kullandığı dil, kıyafetleri, yaşam tarzları ve toplumsal ilişkileri ile aynı zamanda kültürel bir araç olup, toplumsal değerlerin yeniden üretilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Ekme Kuramı, medyanın bir kültürde var olan değer ve tutumları yani egemen değer ve tutumları ektiğini söyler. Yani medya, bu insanları birbirine bağlayan değerleri yayar ve bu değerleri sürdürür (Yaylağül, 2008, s.64). Gerbner ve arkadaşlarına göre televizyon, imgeleri ve mesajları aracılığıyla toplumda var olan egemen değerleri, algıları, ortak imgeleri izleyicilerinin zihinlerine ekmektedir (Özer, 2005, s.76). Ülkemizde yayımlanan tematik kanal olan *TRT Çocuk ise* eğlendirirken eğitmeyi temel ilke edinmiş ve yerel öğelere önem veren anlayış ile yayın akışını hazırlamıştır. Kanal, 3-14 yaş grubuna ve ailelerine hitap etmekte çocukların kendini ifade edebilmesini, özgüven kazanmasını, oynayarak, eğlenerek eğitimini ve ailelerin bu konuda bilinçlenmesine yönelik yerel yapıımlara yer vermiştir. Çalışmamızın örneklemini oluşturan TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Maysa ve Bulut* yapıımı ise yayın politikasına bağılı olarak belirlenmiş ve yerli kodlarla üretilmiştir.

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda çizgi dizilerin kültür aktarım aracı olarak nasıl kullanıldığı üzerine birkaç çalışma yapılmıştır. Karakuş (2016) da benzer bir çalışma yapmış, Unesco'nun 2013 yılında kabul ettiği 11 kültürel mirasın *Maysa ve Bulut* çizgi dizisinde varlık yokluk durumunu incelemiştir. Bunların içerisinde sadece âşıklık geleneği işlendiği ve diğer 10 kültür mirasına ait bilgi tespit edilememiştir. Yine de sonuç olarak bu çalışmada da çizgi dizinin kültür aktarımı olarak önemli bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Tematik Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Yerel ve Küresel İzler” adlı çalışmasında yerli ve yabancı çizgi dizilerdeki kültürel unsurları, yerel ve küresel karışıklığı içinde incelenmiş, *TRT Çocuk* televizyonunda yayınlanan *Keloğlan ve Laura'nın Yıldızı* ve *Planet Çocuk* adlı uluslararası televizyon kanalında yayınlanan *Richie Rich* ve *Taş Devri* adlı çizgi dizileri öreğinde kültür aktarım işlevi tartışılmıştır (Kaya, 2014). Bu çalışma, çocuklara yerel ve küresel kültür unsurlarını benimsetmek amacıyla çizgi dizilerin bir araç olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

Türkmen (2012) çizgi dizilerin kültür aktarım aracı olarak nasıl kullanıldığı/kullanılması gerektiğine değinilmiş ve konu Türk yapıımı bir çizgi dizi olan *Pepee* üzerinden örneklendirilmeye çalışılmıştır. “Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Pepee” çalışmasında Türkmen, *Pepee* çizgi dizisinin yeterli olmamakla birlikte, Türk kültürünü aktarım aracı olarak faydalanmanın bilincinde yapılan sistemli ilk örneklerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Kültürel Mirasın Çizgi Film Senaryolarında Kullanılması” çalışmasında özgün ve ulusal bir çizgi dizi geleneğinin ortaya çıkarılmasında kültürel mirasın ne denli zengin bir kaynak oluşturduğu ortaya konmaya çalışılmıştır (Alicenap, 2015). Çalışmada Türkiye’de senaryo anlamında kültürel gelenekten yeterince ve yaratıcı bir şekilde yararlanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

George Gerbner’in Kültürel Göstergeler araştırma projesinin ve Ekme Kuramı televizyon izlemenin izleyicilerin gündelik yaşamlarına etkisini ve tutumlarını analiz etmeyi amaç edinmiştir. Gerbner, televizyon dramalarının az ama önemli olduğunu, bu etkinin izleyicilerin toplumsal dünya ile ilgili tutum, inanç ve yargıları üzerinde önemli olduğunu ileri sürmektedir. İzleyicilerin davranışlarından çok tutumları üzerinde, insan zihninin biçimlendirilmesi, şiddet duygusu ve genel inançlar üzerinde durmuştur (Gerbner, 1982). Çalışmamızın örneklemini oluşturan *Maysa ve Bulut* çizgi filmi ise çocuklara değerleri öğretmek, eğlendirirken eğitmek, dilin doğru kullanımı gibi tutumları aşılacaktır. Ekme kuramında belirlenen şiddet olgusuna ise çizgi filmde yer verilmemiştir.

Sonuç olarak *Maysa ve Bulut* isimli çizgi dizi ile çocuklara geleneksel ve kültürel değerlerin aktarımı yapılmaya çalışıldığı ve *Maysa ve Bulut*’un kültürel mirasın korunması yönünden önemli bir yapım olduğu söylenebilir.

Araştırmamın, yerli çizgi diziler konusunda niceliksel/niteliksel araştırmaların sınırlı olması nedeniyle ileride bu alanda yapılacak çalışmalara ön ayak olması ve katkı sağlaması öngörülmektedir.

Kaynakça

- Alemdar, K. ve Erdoğan, İ. (2005). Popüler kültür ve iletişim. (2. Baskı). Ankara. Pozitif Matbaacılık.
- Alemdar, K. ve İ. Erdoğan (1998). *Başlangıcından günümüze iletişim kuram ve araştırmaları*. Ankara: Emel Matbaası.
- Alicenap, T. Ç. (2015). Kültürel mirasın çizgi film senaryolarında kullanılması. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 37, 11-26.
- Atan, U. (1995). *Animasyonun kültür aktarımındaki yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, M. ve Doğan, C.(2010). Yörüklerin hayat tarzı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(49), (677-708).
- Edoğan, İ. (1998). Gerbner’in ekme tezi ve anlattığı öyküler üzerine bir değerlendirme. *Kültür ve İletişim Dergisi*. 1 (2), 149-180.
- Erdoğan, İ. (2014). *Medya teori ve araştırmaları: Biliş ve davranış yönetimi amaçlı endüstri, devlet ve üniversite işbirliğinde, medyanın egemen ve alternatif açıklamaları*. (1. Basım). Ankara: ERK Yayınları.
- Erkal, E., M. (2000). *İktisadi kalkınmanın kültür temelleri*. (5. Baskı) İstanbul: Der Yayınevi.

- Fiske, J. (2012). *Popüler kültürü anlamak*. (Çev. S. İrvan). İstanbul: Parşömen.
- Gerbner, G. (1982). Charting the mainstream: Tv's Contributions to Political Orientations. *Journal of communication*. 32 (2): 100 -127.
<http://www.trt.tv/maysa-ve-bulut/bolumler/80209>
<http://www.turkcuisyerleri.com/geleneksel-yoruk-kadini-taki-ve-basliklari/>
- Hülür, H. (2000). Küreselleşme ve toplumbilim kuramlaştırma sorunu. *Selçuk İletişim Dergisi*. 1 (2),27-36.
- Karakuş, N. (2016). Maysa ve Bulut isimli animasyon çizgi filmin kültürel öğeler açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13 (34), 134-149.
- Kaya, T. (2014). Tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerde yerel ve küresel izler. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 1 (1), 63-78.
- Kızıldağ, Ş. (2001). *Pop müzikten popüler kültüre medya çocukları*. (1. Baskı). Ankara: İşaret Yayınları.
- Necef, E. N ve Berdiyev, A. A. (2003). *Hazar ötesi Türkmenleri*. (1. Baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Oskay, Ü. (1983). *Popüler kültürün toplumsal ortamı ve ideolojik işlevi üzerine, kitle iletişiminde temel yaklaşımlar*. (Der. K. Alemdar ve R. Kaya). Ankara: Savaş Yayınları.
- Özer, Ö. (2005). Yetiştirme kuramı: *Televizyonla yaşamının ideolojik kültürel sonuçlarına yönelik yapılan araştırma*. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5 (1), 75-108.
- Postman, N. (2010). *Televizyon öldüren eğlence*. (3. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Seyirci, M. (2000). *Batı Akdeniz Yörükleri*. (1. Baskı). İstanbul: Der Yayınları.
- TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu). (2010). *TRT genel yayın planı*. Ankara: Yayın Denetleme ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı.
- Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 36 (2), 139-158.
- Yaylağül, L. (2010). *Kitle iletişim kuramları: Egemen ve eleştirel yaklaşımlar*. (3. Baskı). Ankara: Dipnot Yayınları.

